

også i vore dage og i storbyerne. Man føler sig knyttet til det sted, hvor man har boet, og at skulle få sine døde begravet i en anden kommune end den, man føler sig knyttet til, kan for mange forøge det smertelige ved tabet af en af ens slægt.

Derfor må det slås kraftigt fast, at der ikke mere er nogensomhelst *sanitære* hensyn, der dikterer, at kirkegårde ikke kan ligge i byerne og ved deres kirker, for avvandingen af kirkegården kan ske effektivt, og borgerne får deres drikkevand fra vandledninger, som ofte henter det i kilder milelangt fra beboelsesstederne. Når København har forlænget brugstiden for et par af dens ældre kirkegårde med 50 år, er det et skridt i den rigtige retning af, at kirkegårde skal ligge, hvor folk bor og har let ved at bruge dem, og når der under diskussionen herom hævdedes, at det kun var af nød og trang (pengetrang), at man gik med dertil, og at nu måtte det være slut med disse forlængelser, er det påstande, som forhåbentlig en ny diskussion om 50 år vil gøre til skamme.

Det er også et lyspunkt, at der (iflg. Kristel. Dagbl. ^{21/2}-47) i Roskilde byplan er avsat plads til 2 nye kirker, og at der begge steder skal være kirkegård ved kirkerne. Hvorvel det er vigtigt, at der såvel af indenrigs- og boligministeriet som af kirkeministeriet (i tilslutning til det foregående) i det under 10. marts 1951 udsendte cirkulære til kommunalbestyrelser og stiftsøvrigheder fremhævedes betydningen af og fremgangsmåden ved byplanmæssige dispositioner vedrørende »opførelse af nye kirker, anlæg af nye kirkegårde eller udvidelse af bestående kirkegårde«, må det dog tilføjes, at man måtte have fundet det rimeligt, om man samtidigt havde fremført ønskværdigheden af, at kirker og kirkegårde atter smeltedes sammen til geografiske enheder, og at der lagdes vægt på, at kirkegårde kom til at ligge, hvor folk havde brug for dem, og ikke som nu ofte på avsides eller periferisk beliggende steder. Sker denne sammensmeltning nemlig ved byplanlægningen, vil det lette den økonomiske side af sagen, for et køb af jordareal, der måske ellers var beregnet til byggeri, er jo en såre kostbar ting.

Må vi som et sidste punkt gøre opmærk-

som på den uhyre værdi (praktisk, etisk og økonomisk), der kan ligge i, at en tidligere opgivet kirkegård *atter tages i brug* til begravelser. I Hornbæk har man held genoptaget brugen af kirkegården omkring kirken og i hvert fald trukket tiden for udvidelse af dens assistenskirkegård ud; også andre steder må dette kunne gøres, til utvivlsom glæde for dem, der bor i nærheden, og som før eller senere får brug for den. Her må dog også ses på det rekreative hensyn. Er den nedlagte eller ubenyttede kirkegård et vigtigt led i stedets rekreative muligheder, må disse vejes op imod de begravelsesmæssige hensyn, idet en ibrugværende kirkegård (iøvrigt ganske ligesom andre grønne områder) må have en vis begrænsning i sin anvendelse som rekreativt område. Der må f. ex. ikke bades i de fleste offentlige parker, — ikke spilles fodbold på offentlige badestrande o. s. v., og der kan ikke godt lægges legepladser ved siden af gravsteder. Men hvor det altså ikke går ud over de rekreative muligheder for mange beboere, og hvor pladsforholdene iøvrigt indbyder dertil, måtte det være formålstjenligt at benytte kirkernes grønne omgivelser til begravelser, sådan som det før har været gjort. Måske er det overflødig at bemærke, men bør dog alligevel anføres, at da askeurner optager så ringe plads, vil udnyttelsen af snævre områder omkring kirkerne ikke mindst som urnehaver kunne give en formålstjenlig udnyttelse af arealerne.

Kirkegårdenes redskaber og maskiner

Kirkegårdsinspektør Aage Fich

I. ORIENTERING

Det fylder een med undren, at der på kirkegårde ikke altid udvises rimelig kritik og omhu med anskaffelse og brug af redskaber og maskiner.

Denne tilsyneladende mangel på interesse for at arbejde med de mest velegnede typer og vedligeholde dem godt kan have

mange årsager. Det tør dog vel formodes, at det ikke er manglende kendskab til, hvad der findes i handelen, men snarere en vis slendrian med nyanskaffelser, — og måske lidt mangel på omtanke.

Målet bør imidlertid være at opnå størst mulig ydelse i arbejdstiden med mindst mulig energiforbrug. Har man ikke dette for øje, arbejdes der dyrere end nødvendigt. Forbedrede redskaber betyder ikke ubetinget mindre beskæftigelse, men mulighed for gennem arbejdsmæssig lettelse at holde kirkegården bedre vedlige med uændret lønningsudgift.

Sammenligner man lønningsudgifter med udgifter til vedligeholdelse af redskabsbeholdningen, vil det ses, at den sidstnævnte post er ganske underordnet. En let håndhakke (roehakke) koster i indkøb rundt regnet værdien af 2 arbejdstimer. Den holder til brug i nogle tusinde arbejdstimer, og det må derfor være umiddelbart indlysende, at det er en meget dårlig forretning at arbejde med en hakke med den mindste defekt, f. eks. brud på skaft og jern, beskadiget eller sløvt skær, delvis opslidt skær eller forkert indstilling af jernet i forhold til skaftet.

Der kan måske opnås enighed herom; men hvordan med spaden? Ja, udtalte defekter gør selvfølgelig spaden kassabel; men det er vel snarest dét, at den ikke er holdt ren og derfor rusten. — Mon læseren nogensinde bruger et rustent barberblad? næppe. Det ville dog ellers kun medføre ubehag, medens den rustne spade medfører nedsat arbejdseffektivitet på måske 20—50 %, måske mere. Spaden koster ca. 3 arbejdstimers værdi. Er dens arbejdsduelighed nedsat med 20 %, kunne en ny tjenes ind på ca. 12—15 timer, altså på mindre end 2 arbejdsdage. Kan da noget være mere urimeligt, end at man bruger et sådant redskab i årevis?

Med riverne er det ikke stort bedre. Ofte arbejdes der med klodsede rivetyper med grove, lige jerntænder, medens man i de fleste tilfælde kan opnå større arbejdsydelse med river med buede tænder på gravet eller pløjet jord, — brede, lette træriver med ståltænder på grusgange, vifteformede lørriver på perlestengange og gummiriver på græsplæner for blot at nævne et par eksempler.

Skuffejern! — Jeg må tilstå, jeg har

aldrig selv ejet et så uegnet redskab i min egen have. — De er ikke enig med mig? — Prøv så de nye typer med vandretgående dobbeltskær af buet, tynd stålplade, så bliver vi det måske.

Det er ikke nok, at man udskifter uegnede redskaber med nye, — der skal også være tilstrækkelig mange af dem. Af almindelige håndredskaber bør der være eet til hver arbejder samt et rimeligt antal i reservebeholdningen. Vi kender situationen: en dårlig hakke går helt i stykker kl. 14,15 en sommerdag under renholdelse af gravsteder. Arbejderen betragter skaden i 10 minutter, derefter opsøger han arbejdslederen, som er i den anden ende af kirkegården. I heldigste fald går der 10 min. hertil. De går nu begge til materialegården i lidt hurtigere tempo, men der går dog 5 min. + 5 min. til udleveringen. Atter 10 min. for arbejderen med at nå tilbage til gravstedet og 5 min. med at betragte det nye redskab, inden han tager det i brug.

Der er spildt 45 min. eller i tabt arbejdsydelse en trediedel af hakkens indkøbspris. Fandtes der ikke reservebeholdning, måtte arbejderen muligvis „låne“ en anden hakke, som allerede havde været kasseret, til der kunne blive indkøbt en ny.

En del redskaber, som ikke benyttes jævnlig, bør vel være til fælles brug, f. eks. spidshakker, stengrebe, jernstænger, sneskovle og plæneklippere m. m., men almindelig brugte redskaber må forefindes i hver enkelt arbejders redskabsrum.

Arbejderen må have følelsen af, at de redskaber, han bruger, er hans, ellers vil han ikke føle tilfredsstillelsen ved at holde dem rene. Han må kunne låse af for dem, ellers bliver de „lånt“, og han kan ikke gøres ansvarlig for deres tilstedeværelse.

Et redskabsrum pr. mand på 70×50 cm er i almindelighed tilstrækkelig stort. Skabsdøren bør være af trælister eller endnu bedre af svært, småmasket ståltrådsfletværk på en dørramme af træ. Det virker stærkt ansporende til orden, når skabets indhold er synligt. Foruden arbejderen bør kun arbejdslederen have nøgle til låsen.

Hver vinter gennemgås alle skabes indhold. Nødvendig udskiftning og supplerings af redskaber foretages, og forefin-

dende redskaber krydses af på en formular, som arbejderen underskriver, når han overtager skabet. Det er en selvfølge, at der i alle redskabers trædele er indbrændt et nummer svarende til nummeret på skabet og formularen.

Det kan synes omstændeligt, men er uhyre nemt og hurtigt gennemført. Værdien af en sådan ordning kan ikke overvurderes. Rent psykologisk er det af uhyre værdi, at arbejderen har den rigtige opfattelse, at der føres kontrol med de redskaber, han har overtaget i upåklagelig stand. Han er selvfølgelig ansvarlig for de overtagne redskaber, men erfaringen viser, at der kun meget sjældent forsvinder noget. Det samme kan næppe siges om redskaber til fælles brug.

Fra kirkegårdens side må ikke vises smålighed. Det hænder trods alt, at et redskab er glemt sat på plads og derefter aldrig kan findes mere. Den beskrevne kontrolordning bringer antallet af „forsvundne“ redskaber ned på minimum.

På mindre kirkegårde, hvor der kun findes få arbejdere, er man tilbøjelig til at have alle redskaber hængende (eller stående!) på en fælles plads. Det forekommer mig at være lige utilfredsstillende, enten arbejdspladsen er stor eller lille.

På kirkegårde med fællesbeholdning af redskaber er det almindeligt, at arbejderne skynder sig for at sikre sig det bedste redskab, når der skal skiftes arbejde. Denne kappestrid om at vælge først bør man enhver arbejdsleder til eftertanke, for bedre bevis på utilstrækkeligheden i hans redskabsordning kan han ikke få.

I hvert værktøjsskab bør findes som normaludstyr:

- 1 stk. let spade
- 1 „ firegernet gravegreb
- 1 „ 16-tands rive
- 1 „ 8-tands rive
- 1 „ trærive med ståltænder
- 1 „ skovl
- 1 „ håndhakke
- 1 „ gårdkost
- 1 „ hæksaks
- 1 „ planteske
- 1 „ plantegaffel
- 1 „ plantesnor
- og måske 1 stk. skuffejern.

Hos en del af mandskabet endvidere efter behov mejsler, kantjern, stenhammer o. s. v. til flisearbejde eller andet specialværktøj som save, grensakse, kantsakse m. m. Hver mand bør have sin trillebør nummereret tilsvarende hans redskabsskab, selv om den af pladshensyn er henstillet et andet sted.

Den daglige renholdelse volder det vel nok størst vanskelighed at få gennemført. Erfaringsmæssigt har mandskabet usandsynlig travlt, når redskaberne skal sættes på plads efter arbejdets ophør, og det er jo langtfra alle, der udviser en naturlig ordenssans.

Selv om det ikke nytter at være pedantisk, må det alligevel være en værdig og nødvendig opgave for arbejdslederne at træne deres mandskab op til påpasselighed med renholdelsen. Der gives adskillige eksempler på, at det *kan* gennemføres.

Ethvert redskab med metalflader, f. eks. spade, gravegreb, hakke o. s. v., må renses og gnides tørt, før det hænges på plads. Alle andre redskaber må i hvert fald tørres rene for jord, gødning, græs m. m.

I følgende artikler skal de enkelte hånd- og motorredskaber søges gjort til genstand for en kritisk vurdering ud fra den betragtning, at påvisning af et redskabs fejl ofte kan give stødet til, at det udskiftes med en bedre type.

Som anført må målet være størst ydelse med mindst energiforbrug. Dette kan kun nås gennem samordning af forskellige faktorer: god og praktisk tilrettelæggelse af arbejdet, vel oplært mandskab, forstående arbejdsledere og — *gode redskaber og maskiner*.

Det kan måske være på sin plads her at fastslå, at enhver ansvarlig leder af en kirkegård selvfølgelig skal bruge maskiner og motorkraft i videste udstrækning, men bruge de støjgivende maskiner med omtanke. Det er mig bekendt, at enkelte læsere af VORE KIRKEGÅRDE har misforstået min artikel „Kirkegårdsfreden i fare“ i nr. 11, oktbr. 1952 som en opfordring til at vise tilbageholdenhed med brugen af motorer, skønt artiklens tendens er ganske klar: brug dem, men med omtanke.